

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)
Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Тетяна Іванівна БОНДАР

Кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології і
політології,
Державний торговельно-економічний
університет,
вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна
E-mail: t.bondar@knute.edu.ua,

Tetiana BONDAR

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Philosophy, Sociology and Political Science,
State University of Trade and Economics,
str. Kyoto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6796-0063>

Євген Нестерович БОНДАР

Здобувач вищої освіти третього науко-освітнього
рівня (доктора філософії) зі спеціальності 052
«Політологія»,
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, 01601, Україна
E-mail: mothergun14@gmail.com,

Evgeny BONDAR

PhD student in Politology,
Dragomanov Ukrainian State University,
str. Pirogova, 9, Kyiv,
01601, Ukraine,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7938-989X>

УДК 378.016:172.15

**ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАСОБІВ У ПАТРІОТИЧНОМУ
ВИХОВАННІ МОЛОДІ**

Received 25 May 2024; revised 15 June 2024; accepted 29 June 2024

DOI: 10.15421/352423

Анотація

Зміни, що відбулися в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства, нова змістовно-ціннісна переорієнтація громадян настійно вимагають особливої уваги до патріотичного виховання молодого покоління. Метою дослідження є аналіз особливостей та способів використання емоційно-психологічних засобів у патріотичному вихованні сучасної молоді. Методологія дослідження ґрунтується на діалектичному взаємозв'язку таких методів: методу аналізу щодо існуючих дефініцій поняття «патріотизм» та «переконання», системно-структурного підходу – задля осмислення переконання як визначального чинника у патріотичному вихованні сучасної молоді, синергетичного підходу – у процесі аналізу ролі емоційно-психологічного впливу в системі засобів патріотичного виховання шляхом використання вербального впливу, емпіричного методу – проведено письмове анкетування студентів.

Наукова новизна дослідження полягає в аналізі впливу емоційно-психологічних засобів як основного чинника у формуванні патріотизму. З позицій діяльнісного підходу переосмислено використання емотивної функції мови у вихованні патріотичних почуттів. В межах дослідження встановлено, що для становлення цілісної системи морально-етичних переконань, а саме, патріотизму, основоположне значення мають емоційно-психологічні засоби, що своєю чергою активно здійснюють навантаження на комплексну формацію людської свідомості. Встановлено, що найкращим механізмом, що здійснює такий вплив на соціум є художня література та мистецтво в цілому, адже осмислення художніх образів, аналіз образотворчого мистецтва та вдосконалення естетичного розвитку допомагає створити комплексний вимір переконань в особистості. Проблема патріотичного виховання є на сьогодні досить актуальною і потребує особливої уваги дослідників у галузі філософії, психології, педагогіки, емотивної лінгвістики і, зокрема, фахівців у галузі філософії освіти.

Ключові слова: *патріотизм, переконання, раціональність, комунікація, емоції, вербальний вплив, художній образ.*

THE USE OF EMOTIONAL AND PSYCHOLOGICAL MEANS IN THE PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH

Abstract

The changes that have occurred in all spheres of life of Ukrainian society, and the new substantive and value reorientation of citizens, urgently require special attention to the patriotic education of the younger generation. The aim of the study is to analyze the features and methods of using emotional and psychological means in the patriotic education of modern youth. The research methodology is based on the dialectical relationship of the following methods: the method of analysis of the existing definitions of “patriotism” and “belief”, system-structural approach – to understand the beliefs as a determining factor in the patriotic education of modern youth, synergetic approach – in the process of analyzing the role of emotional and psychological influence in the system of patriotic education through the use of verbal influence, empirical method – a written survey of students.

Scientific novelty lies in the analysis of the influence of emotional and psychological means as a major factor in the formation of patriotism. From the standpoint of the activity approach, the use of the emotional function of language in the education of patriotic feelings has been rethought.

The study proved that emotionally-psychological means of influencing human consciousness play a leading role in forming moral and ethical beliefs, particularly patriotism. According to the author, the best way to fulfill this mission is through artistic literature and means of art. An idea embodied in artistic images has a tremendous educational impact, convinces, instills certain feelings, and motivates action. The study established that artistic literature plays an extremely important role in socio-political life and emphasized that not only positive images of literary heroes have educational value but also negative phenomena that require moral condemnation and encourage one to take a certain life position.

The idea embodied in artistic images has a huge educational impact, convinces, inspires certain feelings and motivates to action. The problem of patriotic education is currently quite relevant and requires special attention of researchers in the field of philosophy, psychology, pedagogy, emotional linguistics and, in particular, specialists in the field of philosophy of education.

Key words: *patriotism, beliefs, rationality, communication, emotions, verbal influence, artistic imag.*

Постановка проблеми.

Актуальність теми запропонованої статті викликана низкою внутрішніх і зовнішніх чинників, ускладненням міжнародної та військово-політичної обстановки, економічними проблемами, станом здоров'я нації. «Сьогодні, враховуючи нові суспільно-політичні реалії України, пов'язані з російською агресією, все більшої актуальності набуває проблема виховання у підростаючого покоління патріотизму, відданості справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо» [Ваколя, Лисенко, Костюшко 2023: 213]. Варто зауважити, що зміни, які сьогодні відбуваються в українському суспільстві супроводжуються системною змістовно-ціннісною переорієнтацією суспільства, що в першу чергу акцентує увагу на патріотичному вихованні та грамотності, особливо для молодшого покоління. Сучасні тенденції, формують світоглядну систему суспільства, де патріотизм не лише згуртовує українців, а й сприяє розвитку

культурних, соціальних, економічних та політичних аспектів в українській державі, що є основою стабільної, незалежної та суверенної держави.

Аналіз досліджень та публікацій.

В усі часи феномен патріотизму викликав особливий інтерес у вчених. На думку більшості дослідників (В.Новосельського, В.Кульчицького, О.О.Трифонові, К.Біницької, О.Гевко, Ю.Завалевського, О.Коркішко, Л.Кагдіної, Ю.Руденка, І.Беха, та ін.) назріла гостра потреба теоретичного переосмислення патріотизму, розгляду його основ, компонентів, системи реалізації, пошуку нових підходів у виховній діяльності. Треба відмовитися від штампів, формалізму і спрощенства, дослідити і використовувати кращий досвід минулого та шукати нові шляхи і засоби патріотичного виховання, а ідеали патріотизму переосмислити крізь призму сучасних соціокультурних реалій.

Літератури з проблем патріотизму і

патріотичного виховання немало, адже цією темою займаються не тільки філософи, але і етики, соціологи, педагоги, психологи, фахівці – управлінці та соціальні працівники. Часто про патріотизм пишуть публіцисти, письменники, говорять з пафосом політики, депутати, практично всі партії орієнтовані на патріотичні ідеали. Однак відчувається брак уваги до сучасних інтерпретацій патріотизму як соціокультурного явища.

Початок традиції вивчення патріотизму було покладено в працях античних мислителів. У своїх роздумах Арістотель, Платон, Цицерон зверталися до питання про любов до своєї Батьківщини [Платон 2000; Цицерон 1998]. Пізніше проблеми патріотизму розглядалися в роботах таких представників світової філософії як Г.Гегель, Ш.Монтеск'є, Жан-Жак Руссо та інші. На сучасному етапі багато досліджень провідних українських вчених зосереджені на проблемах виховання патріотизму серед молоді. Так, питання взаємозв'язку патріотичного, громадянського та національного виховання розглянуті в роботах І.Мартинюка, В.Паплучного, Ю.Римаренка, В.Гонського, О.Горбаня, М.Качура, О.Коркішко, О.Сухомлинської, Г.Шевченко та інших. Традиції українського народу у національно-патріотичному вихованні вивчали О.Вишневецький, О.Гевко, М.Стельмахович, М.Щербань та інші. У наукових дослідженнях А.Калюжного, В.Руденко, С.Самтонова та ін. досліджена роль патріотизму в процесі соціалізації особистості. Формування морально-патріотичного виховання молоді в умовах війни досліджують Н.Ничкало, З.Ваколя, С.Лисенко, Г.Костюшко та інші українські вчені.

У сучасній, постнекласичній науці патріотизм носить міждисциплінарний і поліпарадигмальний характер, отримуючи осмислення в галузі філософських, історичних, політологічних, соціологічних, педагогічних наук. Однак, попри значну кількість робіт, присвячених проблемам дослідження феномену патріотизму та вихованню патріотичних почуттів, деякі аспекти залишаються недостатньо дослідженими. Ми приходимо до висновку, що для того, щоб патріотизм дійсно згуртував народ, необхідно переглянути і вдосконалити

засоби виховання цієї моральної якості.

Мета статті.

Проаналізувати особливості та способи використання емоційно-психологічних засобів впливу у патріотичному вихованні сучасної молоді.

Виклад основного матеріалу.

Дослідження проблем, пов'язаних з патріотичним вихованням молоді, передбачає аналіз патріотизму як суспільно-історичного явища. Їх неможливо розглядати і осмислювати, не визначившись з самою суттю поняття патріотизму, що певним чином торкається всіх аспектів цього складного багатоаспектного феномену. Патріотизм (грец. patriotes – земляк, співвітчизник) – це любов та відданість своїй батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам, готовність іти на жертви в ім'я інтересів свого народу. Патріотизм виявляється в почутті гордості за матеріальні і духовні надбання свого народу, прагненні зберегти самобутність своєї культури, мови, традицій предків [Тофтул 2014]. Через особливості характеру історичного процесу любов до Батьківщини знайшла яскраве втілення у військовому обов'язку, який усвідомлювався обов'язковим для будь-якого чоловіка. У традиціях киево-руського воїнства – високий бойовий дух, відвага і безстрашність на полях битв, жертвність і вірність обов'язку і Батьківщині. Ще в X столітті Князь Святослав Ігорович перед битвою з візантійцями при Доростолі (Болгарія) звернувся до воїнів з такими словами: «Так не посоромимо землі Руської, але ляжемо тут кістьми, бо мертвим не відомий сором. Якщо ж побіжимо – ганьба нам буде». Усвідомленість обраності військового служіння відбилася в словах давньоруського богатиря і ченця Києво-Печерського монастиря Святого преподобного Іллі Муромця, який жив в XII ст. Він не захотів зайняти місце воєводи і відповідав: «Моє багатство – сила богатирська, моя справа – Русі служити, від ворогів її боронити». Сакральний характер захисту Вітчизни висловив святий князь Олександр Невський: «Не в силі Бог, а в правді!»

Патріотизм – це моральний і політичний принцип, соціальне почуття, яке включає не тільки любов до батьківщини, але й готовність

жертвувати своїми інтересами заради неї. Він передбачає гордість за досягнення і культуру своєї країни, прагнення зберігати її унікальність і культурні особливості, а також ідентифікацію себе з іншими членами свого народу через емоційне переживання приналежності до країни, громадянства, мови і традицій. Патріотизм виражається у прагненні захищати інтереси своєї батьківщини і нації, відданості місцю народження та проживання. Це особлива спрямованість самореалізації та соціальної поведінки громадян, яка передбачає пріоритет громадських і державних інтересів над особистими, виступаючи як вищий сенс життєдіяльності особистості. Отже, як бачимо із суті трактування феномену патріотизму багатьма дослідниками, історії трактування його – головним, визначальним у патріотизмі є його діяльнісний характер, спонукання і здатність до дій. Отже, патріотизм має бути переконанням. Патріотичне виховання молоді – це формування у молодого покоління відповідних переконань, це процес переконливого впливу.

Дослідники та науковці, у своїх дослідженнях зауважують, що саме принцип переконання є ключовим компонентом структури свідомості індивіда, адже такий світогляд стає посередником між діяльністю людей та тими знанням, які вони отримують, між прикладною системою та науковими доктринами та теоріями. Сучасні умови потребують змін у виховній роботі, її адекватності завданням формування нового мислення і, відповідно, формування переконань на справді науковій основі.

Слід відзначити, що під переконанням, варто розуміти, — процес впливу на бачення, ідеї, бажання людини, що згодом створює єдину формацію поглядів у індивіда. В сучасному розумінні переконання, — це комплекс доктрин, ідеологій, поглядів, бачень індивіда, які ґрунтуються на отриманих знаннях, інформації, даних, досвіді, що надалі визначають його життєву позицію. Паралельно переконання посідає ключову позицію в процесі усвідомлення дійсності, адже формується під час соціалізації індивіда в межах накопиченого досвіду.

В сучасних дослідженнях, а особливо в

межах історії філософії, дослідниками, науковцями та мислителем проведено ряд досліджень щодо поняття та процесу «переконання». Своєю чергою, більшість мислителів під поняттям «переконанням» розуміють систему різновидів інтелектуально-вербальної діяльності, що супроводжується подальшим формуванням розумового стану індивіда. Але варто розуміти, що й «процес удосконалення розумових здібностей людини» є певним спектром переконання, приміром, як у своїх трактатах відмічав Платон. Також, Платон відзначав, що результатом переконань є оформлення системи поглядів індивіда.

Переконання визначають як усвідомлену потребу особистості, що спонукає її діяти згідно зі своїми ціннісними орієнтаціями. Зміст потреб, що виступають у формі переконань, відбиває певне розуміння природи й суспільства. Сукупність переконань виступає як світогляд [Шапар 2007]. Поширеним є визначення переконань як уявлень, знань, ідей, що стали мотивами поведінки людини.

Основним компонентом переконання є впровадження в науковий обіг концепцій, ідеологій та доктрин. До наповнення концепцій, ідеологій та доктрин входять аспекти життя індивіда. Але варто враховувати, що концепції, ідеології та доктрини кваліфікують лише когнітивний аспект, формуючи інформаційні потоки навколишнього світу. Варто зауважити, що не вся отримана інформація стає переконанням, тобто вона має бути проаналізована, оцінена та доповнена емоційно-вольовим та ціннісним ставленням індивіда з щодо вірогідності наданого матеріалу. Тому, знання, що є частиною переконань, стають вагомим елементом соціально-ціннісної спрямованості індивіда. На нашу думку, саме переконання є тим механізмом, який формує та удосконалює інформаційні потоки в єдину цілісну систему. Саме тому, науковці відзначають той момент, що згодом, після системних перетворень переконання розглядаються, як елемент соціально-психологічної системи, адже відбувається процес комбінування раціональних та ірраціональних компонентів. Зауважимо, що знання ґрунтується виключно на раціональних аспектах, а переконання представляють

той відрізок індивідуальної свідомості, що поєднує взаємодію розуму та емоційного стану індивіда. Тому, щоб знання сформувалися в систему переконань, їх варто проаналізувати, логічно осмислити та систематизувати.

У роботах більшості дослідників в цілому виступає трьохкомпонентна структура переконань, яка охоплює логічний аналіз окремих знань, думок, суджень (когнітивний компонент), переживання свого ставлення до даних знань, суджень, думок (емоційно-особистісний компонент), потреба діяти певним чином відповідно до сформованих переконань (практично-дієвий компонент). Тому, враховуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що переконання характеризуються єдністю когнітивного (певні ідеї, принципи і їх логічне обґрунтування) і потреб особистісного (переживання істинності, необхідності даних ідей і потреба в їх практичній реалізації) компонентів. Створюючи єдину систему, раціональне та ірраціональне, мають діяти комплексно та системно, але саме раціональний характер має головну роль в комунікативних та дискусійних процесах. Варто зауважити, що в разі переваги раціонального чи ірраціонального компонента, відбувається процес формування певного вербального впливу, який супроводжується або емоційними рефлексіями, або знаннями.

Тому, однією з характеристик переконань є – ірраціональна наповненість, адже емоційна складова людського буття обумовлена складовими системи цінностей людини, моральними та етичними аспектами. Відповідно, переконання формуються під призвою не лише знаннями, але й емоційними засадами людського буття, тобто під впливом бачень, ідей, віри, різних поглядів, відчуттів, вподобань, що робить переконання, – елементом цілепокладання.

Вагомим принципом ірраціональності є її взаємозв'язок з різними комунікативними процесами, адже емоції є неодмінною частиною комунікативних зв'язків, які мають безпосередній вплив на суспільне буття та рівні освоєння мови. Зауважимо, що саме мовлення є одним з елементів та компонентів ірраціональної складової комунікації. Зауважимо, що

іраціональність не є цілісним відображенням об'єктивної реальності, а своєю чергою це елемент відношення до реальності та її репрезентація, що дає можливість людям користуватися, як складними, так й простими підходами до тримання життєвого досвіду.

Орієнтуючись на іраціональність, індивід має можливість, через призму емоційності отримати певний життєвий досвід, що в певному вимірі був для нього не доступним або прихованим. Разом з цим, виконуючи функцію позитивно чи негативного підсилення, іраціональність дає можливість освоїти процес засвоєння позитивних елементів в життєдіяльності. Тому, на нашу думку, переконання, як цілісний процес є якісною, комбінованою та ефективною передачею власної думки, яка наповнена відповідною інформацією, даним та фактами. Але для такого процесу варто використовувати, як раціональні, так й іраціональні аспекти, залежно від комунікативного осередку. Маючи безпосередній вплив на людську свідомість, переконання супроводжуються різносторонніми механізмами впливу на людське буття, наприклад за допомогою мови.

Лінгвістика останніх десятиліть активно розробляє питання актуалізації емоційного чинника в мові та мовленні. Людина в сучасній парадигмі досліджень розглядається тепер не тільки як істота розумна, але і відчуваюча. До числа базових функцій мови нарівні з комунікативною, когнітивною, репрезентативною відносять емотивну функцію – здатність мови бути одним із засобів вираження почуттів і емоцій [Загнітко 2020].

Наповнені поняття «слово» супроводжується його можливостям формувати уявлення в індивіда та відповідні образи. Поняття «слово» є елементом формування уявлення про речі, що надалі розуміється за допомогою п'яти почуттів, адже слова, словосполучення дають можливість сформувати уявлення про певні предмети, явища.

На сьогодні спостерігається активізація інтересу до вивчення емоцій у просторі художнього тексту. Відображаючи соціально-історичну дійсність епохи в цілому, художній текст одночасно спрямований на досягнення

читацького співпереживання і співрозуміння, на створення емоційного та інтелектуального контакту.

Людський мозок створений так, що інформація через художні образи сприймається краще, ніж через наукові тексти. Письменники не просто передають інформацію; твори класиків мають потужний вплив на людську душу, викликають різні емоції, змушують замислитися над власним життям та переформатувати уявлення про своє буття. Саме ця інформація у великому обсязі присутня в художніх текстах. Словотворення поєднує в собі формування ірраціонального процесу, який охоплює знання та уявлення. Застосування образної функції мови є ключовим способом, що має вплив на ірраціональний процес комунікації. Процес словотворення є процесом, який дозволяє формувати почуття індивіда та створювати уявлення про наочні образи.

Дар слова є неоціненним засобом проникати значно глибше зовнішніх почуттів завдяки його здатності створювати наочні образи.

Вплив на життєтворення людини завдяки образам – це одна з функцій літературно-художнього стилю, що обслуговує художньо-естетичну сферу діяльності людини. Основні його риси – образно-експресивне відображення дійсності, емоційність, експресивність, оцінність. Саме цей стиль здатний надавати емоційну інформацію.

Значна роль у створенні художнього образу, як основи впливу на ірраціональний принцип індивіда належить художній літературі в цілому, адже саме художня література є ключовим елементом у формуванні емоційно-психологічного світу людини. Бачення, ідеї та сенси, які втілені в художні образи здійснюють виховний процес й створюють раціонально-іраціональний світ людського сприйняття дійсності. Враховуючи сучасні тенденції та парадигми, – художня література має безперечний вплив на функціонування суспільно-політичного життя суспільства. Автори, навіть в разі не усвідомленого формулювання тексту, створюють той вимір, який безпосередньо впливає на суспільство, через запропоновані ідеї, образи та бачення в тексті.

Для отримання потрібного результату, а

саме створення цілісного образного викладу матеріалу, варто застосовувати різносторонні прийоми словесної наочності. Відповідно до практики, процес утворення «образних уявлень» ґрунтується на ретроспективних принципах. Відповідно, мова має комплексну здатність виражати ірраціональний процес, при цьому цілісно висвітлюючи різносторонні групові, масові та індивідуальні емоційні стани. Ірраціональність відображає стан людини відповідно до її ідей, поглядів, позицій, щодо загальних принципів суспільного життя, навколишнього середовища, суспільних проблем. Через призму мову, слова створюють емоційний осередок людського стану, який часто залежить від прочитаного матеріалу та позиції авторів. Доволі часто автори використовують різносторонні підходи та методи, де основним мотивом є створення осередку, що налаштовує аудиторію до прийняття певного рішення, в основі якого закладені відповідні переконання. Такі переконання, можуть мати дві цілі, довгострокову та короткострокову, які залежать від принципів яких дотримується індивід.

У свій час Арістотель акцентував увагу на специфіці комунікативного осередку та аспектам його сприйняття оточення. Мислитель аналізував та розглядав різносторонні підходи до почуттів людини, через призму раціональності та ірраціональності, а саме: ненависті, любові, жадання, ненависті. У своїх трактатах він наголошує, що: «...страшним буде все те, що, як нам уявляється, має велику можливість руйнувати чи заподіювати шкоду, тягне за собою великі прикрощі». Тому страшними є і ознаки подібних речей [Арістотель 2002: 283]. «Кажучи ж взагалі, страшно все те, що викликає у нас співчуття, коли стається і повинно статися з іншими людьми» [Арістотель 2002: 284]. «Для того, щоб відчувати страх, людина повинна мати деяку надію на порятунок того, за що вона тривожиться, доказом цьому служить те, що страх змушує людей розмірковувати, коли про безнадійне ніхто не міркує» [Арістотель 2002: 286]. «...Сміливий настрій з'являється у людей в тих випадках, коли вони усвідомлюють, що, маючи в минулому багато в чому успіхи, вони ні в чому не зазнавали

невдачі, або що, будучи багато разів у жалювливому становищі, вони завжди щасливо виходили з нього» [Арістотель 2002: 286]. «... Сором – певного роду страждання чи збентеження з приводу зла, теперішнього, минулого чи майбутнього, яке, як уявляється, тягне за собою безчестя, а безстыдство є деякого роду презирство та байдужість до того ж самого. ... людина неодмінно має соромитися всього того зла, яке здається ганебним їй самій, чи тим, на кого вона звертає увагу. Такими є, наприклад, всі дії, що впливають із поганих моральних якостей, наприклад, кинути щит чи втекти з поля битви...» [Арістотель 2002: 291].

Раніше вже було відзначено, що переконання є критичним аспектом формулювання цілей і вчинків людини. Вивчення художніх творів дозволяє виявити різні лінгвістичні засоби, які допомагають досягати цього. Однак обмеження однієї статті унеможлиблює глибокий і детальний аналіз цієї проблеми. Однак вже окремі приклади демонструють ключову роль художніх текстів у формуванні людських переконань. Розглянемо, наприклад, твір Лесі Українки «Давня казка». Головний герой цього оповідання, лицар Бертольдо, у складних життєвих ситуаціях неодноразово звертався за допомогою до поета, і його слова набували магічного впливу. Під час тривалої облоги ворожого міста пісні поета знову стали джерелом натхнення для лицаря. Використовуючи іронію у фразах «відважний лицар», «робив походи довгі – від порога до печі», і образ талісмана «утікай, поки здоровий», поет змусив вояків переживати почуття сорому і страху перед безчестям, що підштовхнуло їх до рішучих дій.

Особливість літературно-художнього стилю полягає у його здатності впливати на думки та почуття людини за допомогою образів.

Так популярна пісня «За териконами», написана українським військовим Михайлом Стасулою, описує не лише бойові умови, але і єдність, спільну долю, почуття цінності втрат та героїзму:

«Там, де немає вас, вам не відчути,
Там, де сьогодні ми, вам не збагнути...
Там, де одна лиш мить тебе вбиває,
Там, де ворожий танк нас розбиває...

Там, де ковток води, немов перлина,
Там, де ти бачиш, брат, де є людина,
Там ще залишилась крапля надії,
Там ще живі в думках майбутні мрії!»

Текст пісні викликає сильні емоції, такі як гордість, співчуття, повага і сум. Ці емоції сприяють формуванню патріотичних почуттів, роблячи слухача більш усвідомленим про жертви та подвиги, які здійснюються заради Батьківщини. Описуючи солдатів як героїв, що стоять на захисті країни, текст формує образ справжнього патріота, на якого можна рівнятися. Це підсилює бажання бути схожим на цих героїчних постатей. Таким чином, через емоційно насичений текст, опис бойових умов і підкреслення важливості єдності, пісня ефективно виховує патріотизм і підтримує дух народу у важкі часи.

Стиль до якого відноситься художня проза, є наповненим ірраціональністю, різними мовними засобами, які впливають на емоційний стан людини, трансформуючи різні почуття та змінюючи уявлення про буття. Ірраціональність проникає у різні аспекти комунікативної діяльності індивіда, створюючи нові виклики та шляхи вдосконалення рівнів мови. «Пластичність художньої літератури полягає у тому, що художні образи набувають в уяві реципієнта зримих, відчутних рис» – пише відомий літературознавець А. Ткаченко [2003: 38]. Іван Франко, розкриває аспекти поетичної творчості, звертаючись до специфіки художніх образів, а саме цитує рядки Т. Шевченка, а саме:

«Ви тяжкий камінь положили
Посеред шляху і розбили
О його, бога боячись,
Моє малеє та убоге
Те серце, праведне колись».

Іван Франко відзначає: «Тут майже що слово, то образ з обсягу додаткового смислу, а всі образи, взяті разом, чинять сцену, повну руху і трагічної сили, ми відчуваємо і тяжкість каменя, доторкаємося ногами шляху, відчуваємо об'єм того малого серця, разом з ним перемирюємо довгу, просту дорогу, і разом з ним відчуваємо біль, коли його б'ють об камінь» [Франко 1981: 84]. Т. Шевченко, дає можливість сформулювати сприйняття читача

через призму ірраціональності, що базуються на основі дотикових відчуттів [Ткаченко 2003: 42].

Висновки.

Отже, переконання функціонують через призму різносторонніх методів, принципів, механізмів, залежно від їх раціональних та ірраціональних аспектів. Саме раціонально-логічні засоби та методи впроваджуються для створення наукового осередку в якому відображається цілісність людського буття, а також формуються соціальні, політичні, культурні та економічні засади свідомості індивіда.

У той час як емоційно-психологічні методи відіграють провідну роль у формуванні морально-етичних переконань, зокрема патріотизму, через їх вплив на людську свідомість. Автор вважає, що цю місію найкраще виконують художня література та мистецькі засоби.

Останнім часом часто звучать нарікання на відсутність патріотизму у суспільстві та недоліки патріотичного виховання. Щоб виправити ці недоліки, намагаються детальніше вивчати вітчизняну історію. Однак чи зможуть сухі факти про владу різних князів, війни та їхні наслідки допомогти у вихованні любові до батьківщини та готовності до самопожертви? Ймовірно, подібний підхід не принесе бажаного ефекту. Навпаки, читаючи історичні

романи, повісті та поезії, де застосовуються художні образи для відображення історичних подій, можна ефективно виховувати почуття патріотизму в молодого покоління. Ідеї та образи, які відображені у художніх образах мають значний вплив на світоустрій індивіда та його почуття. Саме тому, художня література має значний вплив на культурний та суспільно-політичний устрій громадсько життя. Навіть, якщо автор не усвідомлює всього аспекту свого творчого процесу, він все одно виступає суб'єктом, який формує переконання та репрезентує їх у своїх текстах.

Встановлено, що виховну цінність створюють та формують не тільки позитивні образи літературних героїв, що є прикладом для наслідування та копіювання. Варто враховувати той момент, що висвітлення негативних явищ сприяє глибинному аналізу моральних принципів, які формуються на основі раціональних та ірраціональних підходах. Сьогодні література дає можливість досягти різні підходи до дійсності людського буття та закономірності, які формуються на основі сучасних тенденцій. «Національна культура та мистецтво демонструє неоціненний державотворчий потенціал. Література, яка містить енергетичну силу, відіграє значну роль у становленні національної свідомості та формуванні ідентичності нації» [Urys, Kozak, Barabash 2021: 159].

Бібліографічні посилання

- Urys, T., Kozak, T., Barabash, S. (2021). National identity: formation and realisation through poetry. *WISDOM*, 1(17), 146-161. <https://doi.org/10.24234/wisdom.v17i1.449>
- Арістотель. (2002). *Нікомахова етика* / пер. В.Ставнюк. Київ: Аквілон-Плюс.
- Ваколя, З., Лисенко, С., Костюшко, Г. (2023). Формування морально-патріотичного виховання молоді в умовах війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 61(1), 213-217. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-1-35>
- Загнітко, А. (2020). *Сучасний лінгвістичний словник*. Вінниця: ТВОРИ.
- Платон (2000). *Держава* / пер. з давньогр. Д.Коваль. Київ: Основи.
- Ткаченко, А.О. (2003). *Мистецтво слова: Вступ до літературознавства*. Київ: ВПЦ «Київський університет».
- Тофтул, М.Г. (2014). *Сучасний словник з етики*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка.
- Франко, І. (1981). *Із секретів поетичної творчості*. Збір. творів у 50 томах. Т.31. Київ: Наукова думка.
- Ціцерон, М.Т. (1998). *Про державу. Про закони. Про природу богів* / пер. з латин. В.Литвинов. Київ: Основи.
- Шапар, В.Г. (2007). *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Харків: Прапор.

References

- Urys, T., Kozak, T., & Barabash, S. (2021). National identity: formation and realisation through poetry. *WISDOM*, 1(17), 146-161. <https://doi.org/10.24234/wisdom.v17i1.449>
- Aristotel. (2002). *Nikomakhova etyka* [Nicomachean ethics] / per. V.Stavniuk. Kyiv : Akvilon-Plius. (in Ukrainian)
- Vakolia, Z., Lysenko, S., Kostiuszko, H. (2023). Formuvannia moralno-patriotichnoho vykhovannia molodi v umovakh viiny [Formation of moral and patriotic education of youth in the conditions of war]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 61(1), 213-217. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-1-35> (in Ukrainian)
- Zahnitko, A. (2020). *Suchasnyi lnhvistychnyi slovnyk* [Modern linguistic dictionary]. Vinnytsia: TVORY. (in Ukrainian)
- Platon. (2000). *Derzhava* [State] / per. z davnohr. D.Koval. Kyiv: Osnovy. (in Ukrainian)
- Tkachenko, A.O. (2003). *Mystetstvo slova: Vstup do literaturoznavstva* [Art of the word: Introduction to literary studies]. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet». (in Ukrainian)
- Toftul, M.H. (2014). *Suchasnyi slovnyk z etyky* [Modern dictionary of ethics]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I.Franka. (in Ukrainian)
- Franko, I. (1981). *Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti* [From the secrets of poetic creativity]. Zibr. tvoriv u 50 tomakh. T.31. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
- Tsitseron, M.T. (1998). *Pro derzhavu. Pro zakony. Pro pryrodu bohiv* [About the state. About laws. On the nature of the gods] / per. z latyn. V.Lytvynov. Kyiv: Osnovy. (in Ukrainian)
- Shapar, V.H. (2007). *Suchasnyi tlumachnyi psykhologichnyi slovnyk* [Modern explanatory psychological dictionary]. Kharkiv: Prapor. (in Ukrainian)